

Andreja Devjak

Gimnazija in srednja šola Kočevje

GLAS UČENCA V PROGRAMIH POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA

UVOD

Na šoli se že vrsto let trudimo, da sledimo sodobnim pedagoškim procesom. S tem namenom že nekaj let pri pouku izvajamo avtentične naloge, saj si želimo, da naši dijaki na vseh ravneh izobraževanja trdno ohranijo svoje znanje. **Najprej so avtentične naloge izvajali v gimnazijskih programih in programu ekonomski tehnik, zadnja štiri leta pa to uspešno izvajamo tudi v programih poklicnega izobraževanja. Tak način poučevanja zahteva od učitelja na začetku procesa veliko priprav, od dijakov pa veliko aktivnega sodelovanja v vseh fazah učnega procesa, kar pa je zanje sprva zelo naporno. Pri svojem delu dajemo poudarek tudi temu, da se dijaki v šoli dobro počutijo, da je vzpostavljena dobra komunikacija med učitelji in dijaki, kar pa je tudi eden od pogojev za uspešno učenje.** Zato smo se na pobudo zdaj že bivše ravnateljice vključili v projekt Zavoda RS za šolstvo *Student voice – the BRIDGE to learning*, ki močno spodbuja dijakovo aktivno vlogo v procesu učenja in jo okrepi z elementi formativnega spremljanja.

Moji začetki

Moje srečanje s formativnim spremljanjem sega v leto 2016, ko sem se na eni izmed študijskih skupin srečala z gradivom, ki me je takoj navdušilo, zato sem takšen način dela želela tudi sama preizkusiti v razredu. Vključitvi v projekt je sledila vrsta kakovostnih in predvsem uporabnih izobraževanj v organizaciji ZRSS in s tem številni primeri dobrih praks. To je le še utrdilo željo, da bi tak način dela vpeljala v svoj pouk, zato sem začela tudi sama prebirati in iskati literaturo o formativnem spremljanju.

Ob vstopu v projekt smo se s kolegicami odločile, da bomo na začetku vsaka pri svojem predmetu sistematično in načrtno vpeljevale posamezne elemente formativnega spremljanja (v nadaljevanju FS) in s tem spodbujale glas učenca najprej v oddelku 1. letnika, v katerem je bilo 22 dijakov iz treh različnih programov, in sicer program mizar, prodajalec in oblikovalec kovin. Zdelo se nam je, da bomo le tako hitreje in lažje primerjale njihov napredek v primerjavi z ostalimi oddelki na šoli. Oddelek je raznolik, saj so v njem dijaki, ki so si med seboj različni, tako po poklicnih interesih in predznanju kot tudi specifičnih učnih težavah in učnih navadah. Kar 11 dijakov ima odločbo o usmerjanju oz. primanjkljaje na posameznih področjih učenja, zato se mi je zdelo še toliko pomembneje, da smo bile v projekt vključene kolegice, ki smo imele pozitiven odnos do sprememb in smo bile pripravljene na nov oz. drugačen način poučevanja. Kasneje smo posamezne elemente FS razširile tudi na druge oddelke.

Predstavila bom, kako načrtujem pouk slovenščine, odkar sem v pouk uvedla elemente FS. Na začetku šolskega leta pri pouku slovenščine dijake vprašam, kakšne so njihove želje in česa si želijo oz. ne želijo pri pouku, in te svoje želje napišejo na barvne listke. O vsebini listkov se najprej pogovorijo v dvojicah, kasneje pa jih nalepijo na tablo in nato jih pregledamo in pokomentiramo še skupaj. Opozorim jih tudi, da ni nepravilnih odgovorov. Navadno že s tem prvim stikom dobijo občutek, da mi je mar zanje, saj se z njimi pogovorim o njihovih občutkih, željah, strahovih ... Večina si želi biti uspešnih, vendar v pogovoru kmalu ugotovim, da marsikateri med njimi dvomi o svoji izjavi glede na svoje pretekle izkušnje. Ne gre namreč za mlade, ki bi v srednjo šolo prišli polni samozavesti in odgovornosti; največkrat jih splet različnih okoliščin prisili v to, da ne morejo vzcveteti tako, kot bi si sami želeli. Nekateri zaradi občutkov neuspeha in nesprejetosti v preteklosti nimajo pozitivnega odnosa do sebe ter niso motivirani za učenje in delo. Pri zahtevnem izobraževalnem procesu nimajo dovolj usmerjene pozornosti, zbranosti in vztrajnosti. Bolj so usmerjeni v odnose kot v vsebino. Obenem pa pričakujejo uspeh in potrditev. Zato se mi zdi še toliko bolj pomembno to, da jim podamo roko učitelji kot vodiči na poti procesa učenja, rasti in znanja – počasi, korak za korakom, da jim pokažemo smer in pripomočke za to, da se začnejo zavedati, da lahko sami sooblikujejo, uravnavajo in vodijo svoj proces učenja, svoje uspehe in neuspehe, se jih zavedajo in so zanje tudi odgovorni. Pri tem pa tako nam kot njim v procesu izobraževanja lahko zelo pomagajo vsi elementi in orodja FS.

Tako sem v svoj pouk začela postopoma vpeljevati elemente FS z željo po njihovem učinkovanju.

POTEK DELA OB TEMATSKEM SKLOPU LJUDSKO SLOVSTVO

Prva faza je bila določitev namenov učenja, v katerih je bilo za 1. sklop – Ljudsko slovstvo – treba preoblikovati cilje iz učnega načrta za slovenščino v triletnih programih tako, da so jih dijaki razumeli.

Na samem začetku se mi je zdelo sooblikovanje namenov učenja in kriterijev uspešnosti zanje prezahtevno, saj prej tega nikoli nismo počeli na takšen način. Zdelo se mi je smiselno, da dijaki najprej vidijo, kako naj bi tak način pouka potekal, zato sem se odločila namene in kriterije učenja za prvi sklop oblikovati kar sama. Ko sem dijakom razdelila liste z nameni in kriteriji uspešnosti, sem jih opazovala in ugotovila, da jih je najbolj nagovorila rubrika Uspešen bom, ko bom ... Zelo jih je zanimalo, ali bodo res lahko us-

pešni, če bodo obvladali tisto, kar je bilo zapisano pod kriteriji uspešnosti. Nad samim načinom dela so bili sprva presenečeni, saj tega niso bili vajeni, hkrati pa zadovoljni, da imajo pred seboj nekaj, na kar se lahko oprejo in kamor lahko večkrat pogledajo. Te liste so si prilepili v zvezke, tako so jim bili dostopni vsakokrat, ko so jih potrebovali. Kasneje, ko so bili vajeni takšnega dela, smo kriterije uspešnosti oblikovali skupaj.

Na začetku obravnave Ljudskega slovstva so dijaki z ustreznimi barvami pobarvali kljukico ob tisti alineji, za katero se jim je zdelo, da o njej že nekaj vedo, sledila je obravnava snovi z vmesnimi preverjanji usvojenega znanja s semaforčki, čez približno tri tedne pa je sledil ponoven vpogled v obravnavano snov s pomočjo kriterijev uspešnosti. Tokrat so vsak zase pobarvali celotno alinejo (samoevalvacija) in hkrati ugotavljali, česa še ne znajo, v katerih alinejah so že uspešni, kje še niso popolnoma prepričani o svojem znanju. To vmesno preverjanje se mi je zdelo zelo smiselno, ker je tako vsak dijak dobil vpogled v to, kje se trenutno nahaja v procesu učenja. Marsikdo je med samoevalvacijo ugotovil, da nekega dela snovi še ne obvlada, ker je morda napačno razumel razlago, da je bil med razlago odsoten, morda pa si ni naredil dobrih zapiskov.

Čez nekaj dni je zopet sledilo ustno preverjanje znanja, ki je bilo hkrati tudi del preverjanja znanja pred pisnim ocenjevanjem. Dijaka sta v paru, glede na predhodne kriterije, ki so jih dijaki poimenovali kar *list uspešen bom, ko bom ...*, ustno preverjala znanje drug drugega in se tako vrstniško vrednotila – povratna informacija. Sama sem bila postavljena v položaj opazovalke. Dijaki pa so z vso odgovornostjo in zavzetostjo prevzeli mojo vlogo, vlogo preverjevalca znanja. Tako so se medvrstniško vrednotili in si hkrati pomagali, če snov še ni bila popolnoma usvojena. Ob koncu takega načina preverjanja je moral dijak na podlagi kriterijev oceniti sošolčevo znanje in mu to tudi povedati, sošolec pa si je to zapisal. Drug pri drugem sta ugotavljala, česa še ne znata, kaj se morata še naučiti, sledil je pogovor o njunem lastnem procesu učenja doma, temu pa je sledila še skupinska izmenjava izkušenj o posameznikovem učenju doma in hkrati spoznavanje različnih metod učenja za doseg istih ciljev.

FS – Nameni učenja in kriteriji uspešnosti – gradivo za 1. letnik PRO, MIZ, OKO – A. Devjak

1. Ljudsko slovstvo

Učim se:

- ✓ kaj pomeni pojem ljudsko slovstvo
- ✓ kako se je prenašalo iz rod v rod in kaj je to pomenilo
- ✓ kdaj so ga zapisali
- ✓ kdaj je doseglo svoj vrh
- ✓ katere so jezikovne značilnosti ljudskega slovstva
- ✓ kako delimo ljudsko pesništvo
- ✓ kaj spada k ljudskim lirskim pesmim
- ✓ o čem govorijo ljudske epske pesmi
- ✓ kaj spada k ljudski prozi
- ✓ kdo je bil Peter Klepec
- ✓ kaj je pripovedka
- ✓ besedilo literarno razčleniti
- ✓ poiskati podobne primere literarnih junakov v življenju

Uspešen bom, ko:

- ✓ znal naštet **značilnosti** ljudskega slovstva
- ✓ bom **gladko prebral** odlomek iz pripovedke Peter Klepec
- ✓ bom znal **ustno in pisno obnoviti** pripovedko Peter Klepec
- ✓ bom vedel, **zakaj je** ta pripovedka ljudska in ne umetna
- ✓ bom znal v tem ali kateremkoli ljudskem besedilu **poiskati značilnosti ljudskega jezika**
- ✓ bom **poimenoval književnega junaka** in ga označil
- ✓ bom znal utemeljiti, **zakaj je** to delo **pripovedka**
- ✓ bom znal besedilo **literarnoteoretično razčleniti** (zvrst, vrsta, tema, motivi, poiskati književne osebe, določiti književni prostor in čas)
- ✓ bom znal **besedilo aktualizirati**

Pobarvaj pred obravnavo. Datum:

- ✓ Trenutno bi znal že odgovoriti na odgovore iz desnega stolpca. (Kljukico pobarvaj z **zeleno**.)
- ✓ Nisem še povsem siguren. (Kljukico pobarvaj z **oranžno**.)
- ✓ Še ničesar ne vem o tem. (Kljukico pobarvaj z **rdečo**.)

Preveri med obravnavo tako, da vrstico pobarvaš z ustrežno barvo. Datum:

Dopolni po obravnavi. Datum:

Uspešen sem, ker znam odgovoriti na vse alineje iz desnega stolpca.

Datum: _____

Nisem še popolnoma uspešen, ker še ne znam odgovoriti na vsa vprašanja iz desnega stolpca. Česa še ne znam?

Datum: _____

Katera znanja moram še osvojiti, da bom čimprej uspešen?

▶ SLIKA 1: Primer namenov in kriterijev ocenjevanja za samovrednotenje in vrstniško vrednotenje

V eni od prihodnjih ur je sledilo še pisno preverjanje znanja, temu pa pisno ocenjevanje v obliki šolske naloge. Po zaključku sklopa in moji povratni informaciji so dijaki napisali še refleksijo v obliki vprašalnika, ki so ga shranili v svoji razredni mapi.

Ker je bil 1. sklop zaključen in dijaki s takšnim načinom dela zadovoljni, sem tudi sama dobila potrditev, da so bili uspešni zato, ker so razumeli, kaj se učijo, kaj bodo morali znati in kako bodo prišli do zelenega cilja. Ker sem v takšnem načinu dela videla smisel, sem ga začela vpeljevati in z njim nadaljevala tudi v preostalih oddelkih. Tako sem pri svojem delu spremenila to, da uvodno motivacijo oz. ugotavl-

janje predznanja odslej ne prepustim samo peščici najbolj »glasnih« oz. najbolj »pridnih« dijakov, temveč dam možnost prav vsakemu, da na barvnih lističih prispeva svoj glas. V vseh oddelkih vpeljujem izdelavo namenov učenja in kriterijev uspešnosti, saj dijakom zelo pomagajo pri učenju. Večkrat jim dajem priložnost za medvrstniško sodelovanje in medvrstniško povratno informacijo, zavestno jih spodbujam, da se najprej med seboj posvetujejo in šele nato vprašajo učitelja.

Kot sem omenila že na začetku, je bilo v projekt vključenih več kolegic, tako da je pouk potekal podobno tudi pri angleščini, naravoslovju in nekaterih

strokovnih predmetih, kar je zagotovo pripomoglo k temu, da so laže in hitreje usvojili elemente FS. To se je poznalo ob zaključku pouka, saj so bili zelo uspešni.

SPREMEMBE PRI DIJAKIH

Dijakom se je zelo dvignila samozavest – tisti, ki so bili na začetku plahi in tihi, zdaj brez zadržkov komunicirajo, javno nastopajo. Za svoje delo so bolj motivirani, saj se zavedajo, da je samo od njih odvisno, kako uspešni bodo. Postali so veliko bolj odgovorni, tako za svoje napake in neuspehe ne krivijo drugih. Bolje znajo načrtovati svoje delo, vedo na koga se lahko obrnejo, če česa ne razumejo, in kako nadaljevati, kadar se proces učenja ustavi, ob neuspehu ne obupajo (proces samovrednotenja učenja), si medvrstniško pomagajo pri učenju. So veliko bolj samostojni – po končani obravnavi snovi sooblikujejo kriterije uspešnosti. So zelo samoiniciativni, odzivni in radi pomagajo pri različnih dejavnostih znotraj in zunaj šole.

Lahko rečem, da so dijaki vzcveteli predvsem kot ljudje – kajti bili solišani in znali smo jim prisluhni.

VIDENJE OTROKA SKOZI GLAS STARŠEV

Sama sem tudi njihova razredničarka in vesela sem, da so spremembe, ki sem jih opazila, opazili tudi njihovi starši. Kot primer navajam zapisa dveh mam.

Kmalu po vključitvi hčerke v srednjo šolo sem pri njej videla velike spremembe. V osnovni šoli je imela veliko težav s svojo samopodobo in doživljanjem šole kot nečesa, kar je odveč, je pa seveda nujno. Ta odnos do šole se je v prvih mesecih lanskega leta spremenil. V šolo je začela rada hoditi, počutila se je bolj samozavestno, naloge je postopoma, a dokaj hitro začela opravljati zelo samostojno in zelo dobro ve, da mora svoje zadolžitve opraviti sama. Pridobila je tudi veliko na svoji samozavesti, sama si organizira svoj čas in ga smiselno načrtuje, da lahko v predvidenih rokih opravi svoje obveznosti in naloge. V osnovni šoli je potrebovala veliko potrditve in pomoči s strani staršev ali učiteljev.

Pri svoji hčeri sem opazila tudi pozitiven odnos do šole, predvsem pa se dobro zaveda, da se ji vložen čas v učenje obrestuje. Ves čas o šoli govori pozitivno, rada ima svoje sošolce. Te stvari se občutijo skozi pozitiven pogovor in opazovanje svojega otroka, ko opaziš, da

je otrok zadovoljen, stvari rad opravlja in nima odpora do dela. Otrok je zadovoljen, in kar je najpomembnejše – tudi uspešen.

Nino zdaj veliko raje hodi v šolo. Na srednji šoli se počuti bolje, vse skupaj doživlja bolj sproščeno, pouk mu hitro mine. Zelo rad ima vse profesorje. Pravi, da mu znajo prisluhni in da ga razumejo. Zanj je, glede na to, da ima Aspergerjev sindrom, zelo pomembno, da je razumljen, saj se zelo razlikuje od večine mladostnikov, ker dražljaje iz okolja doživlja na svojstven način.

Aktivna vključenost v šolske projekte mu dviguje samopodobo. Velik vtis je nanj pustila aktivnost »profesor angleščine za en dan«. Spoznal je, da zmore opraviti govorni nastop pred sovrstniki, in še več: sošolci so ga poslušali. Tako je premagal strah pred nastopom in se zdaj na splošno laže izraža in laže razloži svoja dožemanja in poglede na svet.

SKLEP

Lahko rečem, da smo s projektom pridobili tako dijaki kot tudi učiteljice. Slednje smo z medsebojnim hospitiranjem, dajanjem povratnih informacij druga drugi, izmenjavi gradiv ter razvijanjem lastne kreativnosti in ustvarjalnosti bogatile vsaka svojo pedagoško prakso, hkrati pa vzpostavile zaupanje in še boljše kolegijske odnose. Krepile smo kritično prijateljevanje. Čeprav se projekt z letošnjim letom zaključuje, se v moji pedagoški praksi in mislim, da tudi v praksi mojih kolegic, zagotovo ne končuje poučevanje po načelih formativnega spremljanja in upoštevanja glasu dijaka. Tako kot vsakodnevno preizkušamo nove tehnologije, je tudi v pedagoškem procesu vredno in nujno preizkusiti nova spoznanja in nove modele poučevanja, kajti kot je zapisal André Gide, človek ne more odkriti novih oceanov, če nima poguma zapustiti obale. Tako tudi učitelj ne more soditi o uspehu posameznih modelov poučevanja, če sam sebi ne da možnosti, da jih preizkusi in da nanj učinkujejo.

VIRI IN LITERATURA

Holcar Brunauer, A. idr. (2016). Formativno spremljanje v podporo učenju: Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Katalog znanja. Slovenščina (2003). Srednje poklicno izobraževanje. Ljubljana: Ministrstvo za za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

[Http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/pdf/Navodila_poklic_strok_izobr.pdf](http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/pdf/Navodila_poklic_strok_izobr.pdf) (dostopno 21. 1. 2019).